

خودسرانگی در استفاده از داده ها

در چند روز اخیر مطلبی از محمد مالجو تحت عنوان " ایرانیان کجا ایستاده اند: له یا علیه دختران خیابان انقلاب " در شبکه های اجتماعی منتشر شده که نویسنده سعی کرده است با استفاده و تفسیر نتایج حاصل از موج سوم پیمایش ارزش ها و نگرشهای ایرانیان پاسخی برای این سوال فراهم کند. نوشته حاضر اگرچه از هرگونه تامل محققانه بر یافته های پیمایش ارزش ها و نگرش های ایرانیان استقیال می کند و معتقد است که تاملات محققانه افرادی چون محمد مالجو به توسعه فضای نقد و باز اندیشی در حوزه فرهنگ جامعه کمک می کند ولی بر آن است که ضمن نشان دادن مشکلات مترتب بر این نوشته فضا را برای نقد کم نقض تر این یافته نیز فراهم کند.

خلاصه یافته های آقای مالجو در این نوشته این است که 87/3 درصد پاسخگویان موافق حجاب اختیاری (و لذا مخالف حجاب اجباری) و 21/7 درصد آنها موافق حجاب اجباری اند. براساس تفسیر ایشان از این داده ها برش های استانی، جنسی و سنی پاسخگویان نیز تا حدود زیادی همین نتیجه را بازنمایی می کنند. چنانکه خوانندگان نوشته ایشان در خواهند یافت که اکثریت مردم جامعه ایران نه علیه دختران انقلاب که له آنند.

اما آیا این تصویر ارائه شده از جامعه ایران واقعی است و مهمتر از آن آیا این تصویر منطبق بر یافته های پیمایش موج سوم ارزش ها و نگرشهای ایرانیان است؟

برای پاسخ به این سوالات می بایست ابتدا تاملی انتقادی بر مبنای بحث آقای مالجو داشته باشیم و سپس به سراغ گویه هایی برویم که به همین منظور، در این پیمایش طراحی و گنجانده شده اند و سپس با تامل دریافته های مرتبط نشان دهیم که تصویر ارائه شده از سوی آقای مالجو تا چه حد با واقعیت نگرش جامعه ایران به مقوله بی حجابی انطباق دارد؟

آقای مالجو در پاراگراف دوم نوشته خود آورده است که برای رسیدن به درکی تجربی از نگرشهای ایرانیان ساکن در کشور به حجاب اجباری من بر داده های زیر فصل " برخورد با ناهمنوایی اجتماعی " تکیه می کنم زبان این زیر فصل زبانی تکنوکراتیک و همنوا با ارزش های غالب در نظام جمهوری اسلامی ایران، با زبانی که برای فهم بافتی که دختران خیابان انقلاب در آن تجلی یافته اند مستقیماً قابل استفاده نیست و باید به زبانی عرفی ترجمه شود. به عبارت دیگر در این زیر فصل نه از " بی حجابی " یا " حجاب اجباری " بلکه فقط از " بدحجابی " پرسش به عمل آمده است؟ در پیش گرفتن چنین رویه ای در تفسیر داده های اجتماعی و ترجمه عرفی سوالات و حتی گویه ها در بین تحلیلگران اجتماعی اگرچه رویه ای نامعمول نیست ولی کاربست چنین رویه هایی فقط زمانی موجه است که در زبان و اصطلاحات مورد استفاده پژوهش هیچ استفاده ی مستقیمی از اصطلاحات و واژه های مفسران نشده باشد. بر این اساس اینجا سوال اینست که آیا پیمایش موج سوم ارزشها و نگرش های ایران هیچ اشاره ای به مقوله " حجاب اجباری " نداشته است که آقای مالجو متوسل به ترجمه گویه ها شده است یا اینکه علی رغم وجود گویه های مرتبط با حجاب اجباری این پیمایش آقای مالجو ترجیح داده است که برای اثبات ادعای خود اقدام به ترجمه عرفی گویه هایی بکند که به راحتی نتیجه مورد انتظار ایشان تامین می کنند؟

آقای مالجو اقدام به ترجمه عرفی گویه های جدول (8-50) این پیمایش کرده اند که به قول ایشان نه از بی حجابی یا حجاب اجباری که از بدحجابی استفاده کرده است. در حالی که درست یک صفحه قبل از این

جدول عنوان (8-50) چنین است: "توزیع درصدی نظر پاسخگویان در مورد "حجاب اجباری" همه خانم‌ها حتی اگر اعتقادی به آن نداشته باشند برحسب متغیرهای زمینه‌ای - اجتماعی"

جدول (8-49) نیز با اشاره صریح به مقوله "حجاب اجباری" به توزیع استانی پاسخگویان پرداخته است. علاوه بر این گویه آخر جدول (8-40) نیز با طرح این سوال که همه خانم‌ها باید حجاب داشته باشند حتی اگر به آن اعتقادی نداشته باشند موافق یا مخالف هستید؟ اشاره بسیار روشنی به مقوله "حجاب اجباری" کرده است.

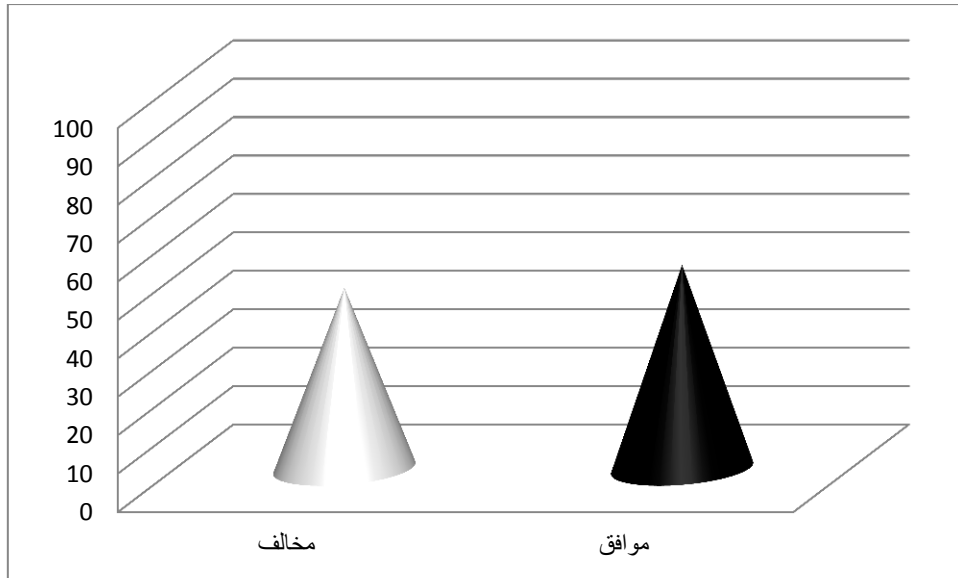
به نظر می‌رسد که آقای مالجو به استفاده خودسرانه از گویه‌هایی پرداخته که برای سنجش گرایش ایرانیان به مقوله حجاب اجباری طراحی نشده‌اند و ازین رو به نظر می‌رسد که با بنا نهادن استدلال خود بر خشتی کج، از این رو به نظر می‌رسد که تصویر ارائه شده توسط آقای مالجو از میزان گرایش ایرانیان به مقوله حجاب اجباری تصویری است که حداقل با داده‌های پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان در موج سوم همخوانی چندانی ندارد.

اگر از نقد فرض ناموجه هم معناینداری بدجبابی یا بی‌جبابی توسط آقای مالجو عبور کنیم اکنون می‌بایست نشان دهیم که تصویر ارائه شده توسط پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌ها در مقوله حجاب اجباری چه خصوصیتی دارد تا روشن شود که این یافته‌ها تا چه حد ادعای آقای مالجو را تایید یا رد می‌کنند.

براساس گویه‌های مندرج در جدول (8-40) مبنی بر اینکه "تا چه اندازه با این نظر که همه خانم‌ها باید حجاب داشته باشند حتی اگر اعتقادی به آن نداشته باشند موافق یا مخالفید؟" $6/5$ درصد پاسخگویان کاملاً مخالف، $15/7$ درصد مخالف، $24/8$ درصد نه موافق نه مخالف، $34/5$ درصد موافق و $18/6$ درصد کاملاً موافق بوده‌اند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که حتی اگر نه موافق نه مخالف‌ها را هم مخالف حجاب اجباری تلقی کنیم در مجموع حدود 47 درصد پاسخگویان مخالف حجاب اجباری یا به زعم آقای مالجو موافق حجاب اجباری‌اند و حدود 53 درصد پاسخگویان موافق حجاب اجباری یا مخالف حجاب اجباری‌اند در حالی که آقای مالجو وضعی کاملاً دگرگون را تصویر کرده است.

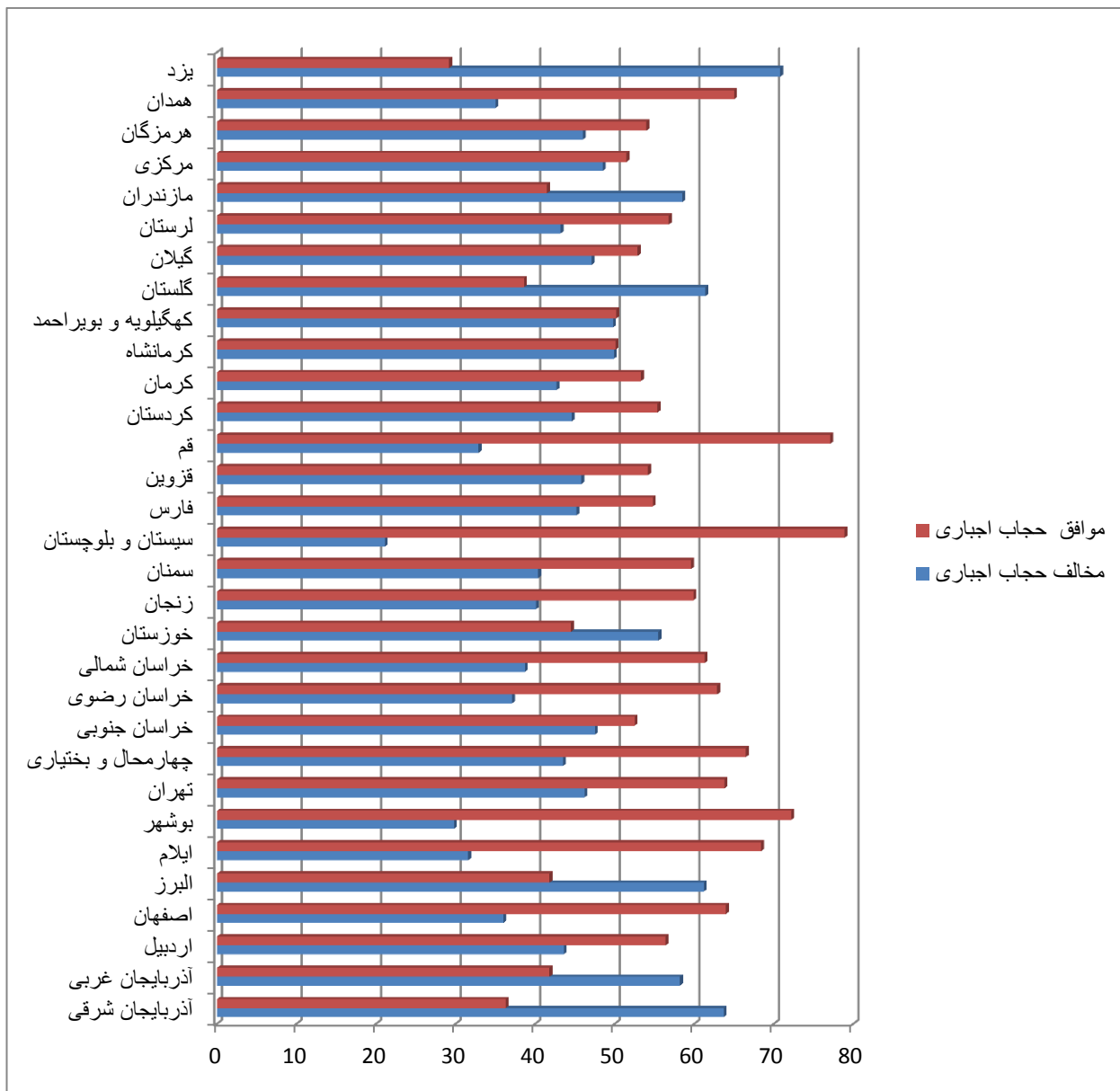
نمودارهای تهیه شده بر اساس نتایج موج سوم ارزش‌ها و نگرش‌ها جزئیات بیشتری را در مورد نگرش‌های ایرانیان به مقوله حجاب اجباری در اختیار خوانندگان قرار می‌دهد. در توصیف این نمودارها از همان روایتی استفاده شده است که آقای مالجو ذیل نمودارهای مشابه در کار خود از آن استفاده کرده‌اند.

نمودار 1: توزیع درصدی نظر پاسخگویان درباره‌ی موافقت یا مخالفت با حجاب اجباری در کل کشور

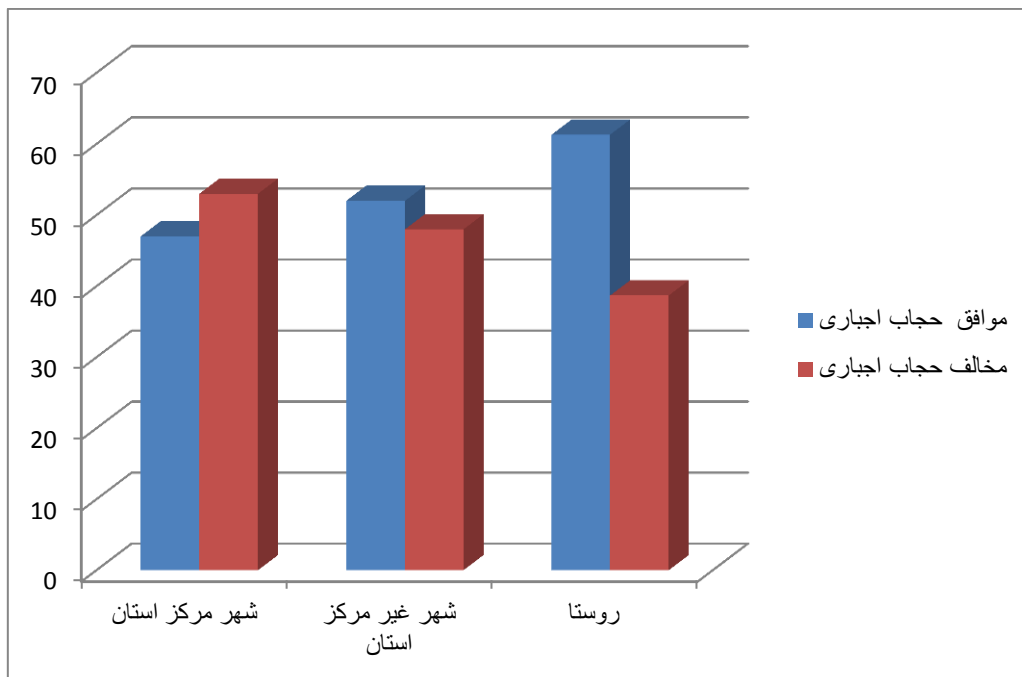
در نمودار شماره ی ۱ ملاحظه می شود که در کل کشور ۵۳ درصد پاسخگویان موافق حجاب اجباری و ۴۷ درصد نیز مخالف آنند. توزیع درصدی نظر پاسخگویان درباره ی موافقت یا مخالفت با حجاب اجباری بر حسب استانهای کشور در نمودار شماره ی ۲ آمده است.

نمودار ۲: توزیع درصدی نظر پاسخگویان درباره ی موافقت یا مخالفت با حجاب اختیاری بر حسب استانهای کشور

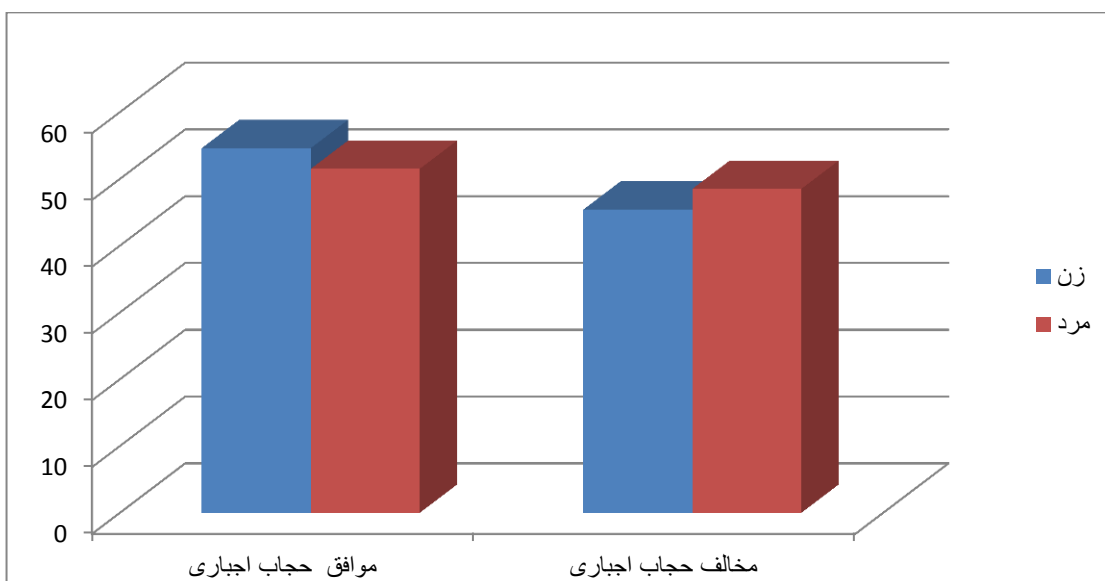
در نمودار شماره ی ۲ ملاحظه میشود که پنج استانی که بیشترین درصد موافق با حجاب جباری را دارند به ترتیب عبارتاند از: سیستان و بلوچستان با ۷۸.۹ درصد، قم با ۷۷ درصد، بوشهر با ۷۲ درصد، چهارمحال بختیاری با ۶۶.۵ درصد و همدان با ۵۶ درصد. همچنین، پنج استانی که بیشترین درصد مخالفت با حجاب اجباری را دارند به ترتیب عبارتند از: یزد با ۷۰.۸ درصد، آذربایجان شرقی با ۶۳.۷ درصد، گلستان با ۶۱.۴ درصد، البرز با ۶۱.۲ درصد و مازندران با ۵۸.۵ درصد.

نمودار 3 : توزیع درصدی نظر پاسخگویان درباره ی موافقت یا مخالفت با حجاب اختیاری به تفکیک محل سکونت در کشور

در نمودار شماره ی ۳ ملاحظه میشود که هر قدر از مرکز استان به سمت روستا نزدیکتر میشویم، درصد موافقان حجاب اجباری بیشتر می شود. با اینحال به غیر از محل سکونت مرکز استان در دیگر محل های سکونت اکثریت با موافقان حجاب اجباری است: در مرکز استانها ۴۷ درصد از پاسخگویان با حجاب اجباری موافق بوده اند، در شهرهای غیر مرکز استان ۵۲ درصد، و در روستاها ۶۳ درصد.

به تفکیک جنسیت اختیاری حجاب با موافقت یا مخالفت درباره ی پاسخگویان نظر درصدی : توزیع 4 نمودار کشور در

در نمودار شماره ی 4 ملاحظه می شود که درصد زنانی که موافق حجاب اجباری اند قدری از درصد مردان موافق حجاب اجباری بیشتر است، اما هم میان زنان و هم میان مردان اصولاً اکثریت با موافقان حجاب اجباری است: مردان ۵۱.۵ درصد و زنان ۵۴.۶ درصد.